

TURKOLOGIE FÜR DAS 21. JAHRHUNDERT HERAUSFORDERUNGEN ZWISCHEN TRADITION UND MODERNE, Materialien der vierten Deutschen Turkologen-Konferenz Hamburg, 15.-18. März 1999, Herausgegeben von Hendrik Fenz und Petra Kappert, Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica, Band 70, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 2006, ss.309.

Bülent GÜL*

Türkolojinin dünyadaki önemli merkezlerinden olan Almanya'da çok önemli sempozyumlar yapılmaktadır. Harrassowitz yayınevi de bu tür sempozyum bildirimlerinin elimize ulaşmasını sağlamaktadır. 15-18 Mart 1999 tarihleri arasında Hamburg'ta düzenlenen Dördüncü Alman Türkologlar Konferansı'nda sunulan bildirimler, biraz gecikmeli olarak da olsa elimizdeki eser ile okuyucuya sunulmuştur. Eserde yayımlanan bildirimlere baktığımızda, bildirimlerin dil, edebiyat, tarih ve kültür tarihi alanlarında hazırlanmış olduğunu görüyoruz.

Münih Ludwig Maxmilian Üniversitesi'nde çalışan Türk kökenli Türkologlardan Dr. A. Vefa Akseki, "Entwicklungstendenzen des Türkischen in Modernen Medien" (9-20) adlı bildirisinde özellikle internet ve bilgisayarın Türkçeye etkileri üzerinde durmuştur. Bilişim terminolojisi ile ilgilenen Akseki, Türkçe bilişim terimleri ve kavram alanlarını incelemiştir. Verdiği örneklerden ilginç olan bir tanesini biz de burada örnek olarak vermek istiyoruz. Sanmak fiilinden türetilen sanal kelimesi zamanla bir çok yeni terimin oluşturulmasında kullanılmıştır: "sanal gerçeklik / yaşam / gazete / bebek / ev hayvanları / düğün / romantizm / koku / para (e-para) / ödeme / öğrenme (online öğrenme) / üniversite / sınıf / âlem" gibi. (s. 16-17).

"Ein mittelosmanischer Elementarwortschatz (die Dictionarien von H. Megiser)" (243-263) adlı bildiri, Megiser uzmanı diyebileceğimiz Heidi Stein'a aittir. Bilindiği üzere, Hieronymus Megiser, 1612'de dört ciltlik *Institutionum linguae turcicae libri* adlı eserin yazarıdır. Bu eser Almanya'da yazılan ilk Türkçe gramer ve sözlük olma özelliğini taşımaktadır.

Yabancıların yazmış olduğu bu tür sözlükler, özellikle arap alfabesi ile yazılmış Türkçe metinlerin fonetik yapısı açısından çok önemlidir. Heidi Stein da bildirisinde Megiser sözlüğünde yer alan Osmanlı Türkçesinin söz varlığı üzerinde durmuştur. Bitki, kuş, alet vb. terimler ile meslek adları gibi o dönemki Osmanlı Türkçesinin söz varlığını yansıtan terimler bildiri içerisinde yer almaktadır. Megiser sözlüğünde yer alan bahrı, belbek, çavka, felvek, bülbül, çuluk, gezegen, karabatak, saka,

* Öğr. Gör. Dr., Hacettepe Üniversitesi.

sakaguş, ütlügen gibi kuş adları; baldacı, bardakçı, boyacı, demirci, dülg'er, kaytancı, nakaşçı, papuççu, nalbantçı, saraçı, terzi, ustak'er gibi meslek adları bile bize, o dönemki Osmanlı Türkçesinin söz varlığını ve aynı zamanda da Osmanlı toplumunun kültürel durumunu yansıtmaktadır.

“Die seltsamen Wanderwege des sogdischen Titels *xuštañç ‘Lehrerin’” (301-309) başlıklı bildiri ise, Eski Uygurca çalışmaları ile tanıdığımız Peter Zieme'ye aittir. Zieme, bu bildirisinde Uygurca, Çağatay Türkçesi, Özbek Türkçesi lehçelerinde çeşitli biçimlerde geçen Soğdca kökenli *xuštañç kelimesinin etimolojisi ve kavram alanı üzerinde durmuştur.

“Historische Fragen zur Ethnogenese der Salaren” adlı bildiri (95-108), Arienne Dwyer'e aittir. Dwyer, bildirisinde Salar boyu ile ilgili olarak Çin kaynaklarından da yararlanarak önemli bilgiler vermektedir.

Manfred Götz'ün hazırladığı bildiri ise, “*Türk öğrencisi: Türk öğrenci – Zwei- und mehrgliedrige Nominal-komposita mit und ohne Bezugssuffix –SI im Türkeitürkischen*” (187-204) başlığını taşımaktadır. Bildirisinde bileşik isimlerin son ekli, ya da eksiz durumları günümüz Türkçesi açısından incelenmiştir. Burada gramatikal incelemenin yanı sıra, daha çok anlamsal boyut göz önünde tutulmuştur.

M. Latif Durlanık'ın sunduğu bildiri, özellikle Türkçe ve Almanca çeviri konusunda çalışanlar için önemli bir araştırmadır: “Die Umorganisation sprachlicher Mittel beim Konsekutivdolmetschen mit Notaten Deutsch/Türkisch” (81-94).

Kütüphane çalışmalarıyla ilgilenen Türkologlardan Armin Bassarak, “Neue Möglichkeiten der Recherche turkologischer Fachliteratur” (21-29) adlı bildirisinde Türkoloji, Asya, İranistik gibi alanlarda araştırma yapanlar için, özellikle internette tarama yapacaklara, kütüphanelerin sistemleri hakkında bilgi vermektedir. Bassarak'ın bildirisi internet üzerinden yeni yayınları takip etmek isteyenlerin mutlaka okuması gereken bir araştırmadır.

“Überlegungen zur Strategie und Taktik bei den frühen Osmanen” (55-67) adlı bildiri ise, dil çalışmaları ile tanıdığımız Korkut Buğday tarafından kaleme alınmıştır. Buğday, bildirisinde bozkır kavimlerinin savaş taktikleri hakkında kısaca bilgi vermiş ve daha sonra Osmanlı devleti'nin kuruluş yıllarında uyguladığı strateji ve taktik konusundaki görüşlerini ileri sürmüştür. Bu bildiri, özellikle Osmanlı tarihi ve askerî tarih konularında çalışan akademisyenler için ilginç bir bildiridir.

Almanya'da Türk kültür tarihi üzerinde çalışan önemli isimlerden biri olan Sabine Prätor, “Auf den Spuren der Begegnung zwischen Musik und Literatur in der neueren türkischen Kulturgeschichte” (217-242) adlı bildirisi ile sempozyuma katılmış. Prätor, bu bildirisinde Müzik ve edebiyat ilişkisinin edebiyatımızdaki yeri konusunu işlerken Cenap Şahabettin, Yahya Kemal, Necip Fazıl, Ahmet Hamdi Tanpınar, Orhan Veli gibi isimler üzerinde durmuştur. Özellikle edebiyat ve kültür

tarihçilerinin dikkatle incelemesi gereken bir bildiri. Üzerinde, çok az çalışma yapılmış olan bir konun bildiri olarak sunulmuş olması sevindiricidir.

Claus Schönig'in sunmuş olduğu bildiride de, yine kültür ve edebiyat araştırmacıları için önemli bir konu işlenmiştir: "Frauen im Bābur-nāme" (231-242). Bu bildiride, Muhammed Babür'ün kısaca yaşadığı dönem ve eserinde geçen kadınlar incelenmiştir.

Kültür tarihçileri açısından önemli bir konu da, "Anatolische Periodika als Quelle moderner türkischer Geschichte" (277-300) başlığı altında Horst Unbehaun tarafından bildiri olarak sunulmuştur. Unbehaun, bu bildirisinde Anadolu'da çıkan gazete ve dergileri incelemiştir. Periyodik olarak yayımlanan bazı gazete ve dergilerin özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundaki etkisi herkesçe bilinmektedir. Unbehaun, burada Türk basım tarihini kısaca incelemiş; daha sonra da İrade-i Milliyye, Hakimiyet-i Milliyye, Kızılırmak, Vicdan, Sivas Postası vb. gibi gazete ve dergiler hakkında bilgi vermiştir.

Hendrik Fenz, "Zwischen ethnischer und nationaler Identität: Minorité Agissante in Baku der Jahrhundertwende" (109-128) adlı bildiriye sunmuştur. Feinz bildirisinde Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazanması, Rus-İran politikaları ile etnik durum konuları üzerinde durmuştur.

Ingeborg Böer ve Ruth Haerkötter'in birlikte sundukları bildiri ise, "Türken in Berlin 1871 bis 1945: Wahrnehmungen und Begegnungen in Selbstzeugnissen" (31-43) başlığını taşımaktadır. Yazarlar, bu bildirilerinde 1871'den 1945'e kadar Almanya'da değişik sürelerde yaşamış Türklerin yaşamları ve Almanya ile ilgili görüşleri hakkında bilgi vermektedir. Bildiride Sadullah Paşa, Ahmet Tefik Paşa, Enver Paşa, A. Hikmet Müftüoğlu, Hüseyin Hulkî, Nadir Nadi, Ekrem Akurgal gibi asker, sanatçı, yazar ve bilim adamlarının görüşleri üzerinde durulmuştur. Bildiri, özellikle kültür tarihçileri açısından önemli bir araştırma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Almanya'da vefat etmeden önce Mîzan serisinin yönetmenliğini yapan ve Türk edebiyatı alanında hizmetleri bulunan Petra Kappert'in bildirisi "Türken in Berlin 1871 bis 1945: Epilog" (44-54) başlığını taşımaktadır. Bu bildiri de, Böer ve Haerkötter'in sundukları bildiri ile Türk-Alman ilişkileri konusunda araştırma yapacaklara kaynak olacaktır.

Erika Taube'nin sunduğu bildiri "Das Gespräch der beiden hungrigen Raben" (265-276) başlığını taşımaktadır. Taube, makalesinde karga motifi üzerinde durmuştur. Konuşan karga motifinin masallarda, şiirde ve baladlarda kullanılan uluslar arası bir motif olduğunu, bunun Orta Asya masallarında da görüldüğünü gözler önüne sermektedir.

Lars Johanson, "Vom 27. Mai zum 12. September: Bemerkungen zu zwei Jahrzehnten türkeitürkischer Literaturgeschichte" (207-215) adlı bildirisinde, 27 Mayıs ve 12 Eylül ihtilalleri arasındaki dönemde askerî yönetimin etkileri, düşünce

özgürlüğü ve edebiyata yansımaları üzerinde durmuştur. Öncelikle bu dönemdeki siyasî yapı hakkında bilgi veren Johanson, bu dönemde yayımlanan dergi ve gazeteler ile, başta özellikle Nazım Hikmet olmak üzere, bu dönemde eserler veren Kemal Tahir, Orhan Kemal, II. Yeniler, Necip Fazıl, Attila İlhan, Yakup Kadri gibi yazar ve şairlerin yarattıkları edebiyat hakkındaki görüşlerini belirtmiştir.

Sempozyumda edebiyat ile ilgili verilen bildiriler de şunlardır: Bahriye Çeri, “Sexual Difference in Orientalist Discourse and the Novel *Benim Adım Kırmızı*”, (69-)80); Barbara Flemming, “Goethe und Diez im Jahre 1790” (129-147); Priska Furrer, “Literarischer Text und historische Sinnbildung am Beispiel von Gürsel Korats Roman *Zaman Yeli*” (149-165); Erika Glassen, “Erinnerungen von Literaten als Quelle für die Literaturgeschichte der türkischen Moderne” (167-186).

Eser, tarih, dil, kültür tarihi ve edebiyat alanlarında verilen bildirilerden oluşmaktadır. Bazı konularda çok önemli yeni görüşlerin de ortaya atıldığı görülmektedir. Bu nedenle, sempozyum kitabı, bütün Türkologlar tarafından incelenmesi gereken bir eser olma özelliği taşımaktadır.